

The Pesah Sacrifice in Jerusalem: How Much Effort Must Be Expended For Mitzvot and When Can We Run Away From Them?

תלמוד בבלי מסכת פסחים דף ג עמוד ב

ההוא ארמאה דהוה סליק ואכיל פסחים בירושלים, אמר, כתיב בכל בן נכר לא יאכל בו, כל ערל לא יאכל בו ואנא הא קאכילנא משופרי שופרי. אמר ליה רבי יהודה בן בתירא: מי קא ספו לך מאליה? - אמר ליה: לא. - כי סלקת להתם אימא להו: ספו לי מאליה. כי סליק אמר להו: מאליה ספו לי. אמרו ליה: אליה לגבוה סלקא. אמרו ליה: מאן אמר לך הכי? אמר להו: רבי יהודה בן בתירא, אמרו: מאי האי דקמן? בדקו בתריה ואשכחוהו דארמאה הוא, וקטלוהו. שלחו ליה לרבי יהודה בן בתירא: שלם לך רבי יהודה בן בתירא! דאת בנציבין ומצודתך פרוסה בירושלים.

תוספות - מאליה מי קספו לך - אע"ג דגדי אין אליה קריבה רוב פסחיהם היה טלה או שמא הגיד לו ורבי יהודה בן בתירא שלא עלה לרגל י"ל שלא היה לו קרקע או זקן היה שאינו יכול להלך ברגליו דפטור מפסח כמו מראיה א"נ נציבין חו"ל היא כדמוכח בסיפרי בפ' ראה

משנה למלך הלכות קרבן פסח פרק א הלכה א

[א] מצות עשה לשחוט הפסח כו'. כל הני דתנן בפ"ק דחגיגה דפטורים מראיה והביאם רבינו לקמן פ"ב מהל' חגיגה נראה דחייבים בקרבן פסח דהא מיעוטא דהנהו בראיה כתיבי ולא ילפינן פסח מראיה. וזהו שסתם רבינו וחייב הכל. אך ראיתי להתוס' בפ"ק דפסחים (דף ג') ד"ה מאליה שכתבו ור"י בן בתירא שלא עלה לרגל י"ל שלא היה לו קרקע או זקן היה שאינו יכול להלך ברגליו דפטור מפסח כמו מראיה ע"כ. ולא ידעתי הא היכא רמיזא דהני פטורי מפסח ובגמרא לא פטרו זקן מפסח אלא כשאינו יכול לאכול כזית. ולא ידעתי אי אליבא דתוס' לגמרי ילפינן פסח מראיה אלא דזה לא יתכן דהא נשים פטורות מראיה וחייבים בפסח. ואם נאמר דהני דוקא דכתבו התוס' ילפינן מראיה לא ידעתי מנא להו. עוד ראיתי לתוס' שם שכתבו א"נ נציבין חו"ל היא כו'. ולא ידעתי מה הועיל היותו חו"ל דאי לפוטרו מפסח ראשון כל שהיה רחוק ט"ו מיל פטור ואי ט"ל דמי שדר בחו"ל פטור לגמרי אף מפסח שני זה לא ידעתי היכא איתיה ואף במצות ראייה לא ראיתי שיפטרו למי בחו"ל. סוף דבר שדברי התוס' מתחלתם עד סופם צריכים אצלי תלמוד:

צל"ח מסכת פסחים דף ג עמוד ב

תוס' ד"ה מאליה וכו', ורבי יהודה בן בתירא שלא עלה לרגל וכו' דפטור מפסח כמו מראיה. הנה אין כוונת התוס' שמי שאין לו קרקע פטור מפסח, ופוק חזי שתחלת קושיית התוספות לא היה להקשות למה לא עלה רבי יהודה בן בתירא לעשות הפסח, שזה אינו קושיא דודאי היה בדרך רחוקה ופטור, ולא מצינו שיהיה מחוייב לעלות ולהתקרב קודם זמן הפסח), ובי"ד שמגיע הזמן הרי הוא בדרך רחוקה. אבל הוקשה להם למה לא עלה לרגל שזה מצוה על כל ישראל לעלות איש ממקומו לירושלים להגיע שם ברגל, ועל זה תירצו שלא היה לו קרקע ומי שאין לו קרקע אין צריך לעלות לרגל כדלקמן דף ח' ע"ב, וכיון שלא עלה ממילא פטור מפסח כמו מראיה. וראיתי להמשנה למלך פ"א מהלכות קרבן פסח [הלכה א'] שנתקשה בדברי התוספות הללו, ולענ"ד נראה כמו שכתבתי.

מנחת חינוך פרשת בא מצוה ה

הצל"ח ... ודבריו אינם מובנים לי כלל דודאי מ"ע על כל ישראל לעשות הפסח ככל מ"ע שבעולם ומחוייב לילך מקצה הארץ להתקרב עצמו כדי לקיים מ"ע אך אם עבר והוא בדרך רחוקה יש דינים שציוותה התורה אבל בודאי מחוייב להתקרב ולקיים מ"ע ולדבריו כל ישראל אפילו בא"י כל שהם רחוקי ט"ו מיל מירושלים שזה דרך רחוקה עש"ס פ' מי שהי' פטורים מלילך ולעשות הפסח א"כ כל ישראל פטורים לעשות פ"ר ופ"ש לא יהיו מקריבים כי רוב הציבור אין עושים פ"ש אם כן פטורים ממצות הפסח... מכל מקום אין סברא כלל שלא יהיו ישראל הדרים בכל א"י חייבים בפ"ר בודאי מצוה להתקרב שיבואו אך אם הי' בדרך רחוקה או אפילו במזיד לא בא יש לו דין דרך רחוקה ואם לא בא יקריב בשני ואם לא הקריב בשני ער"מ הדינים אבל זה קשה לשמוע שלא יהיו מצווים הרחוקים שיבואו לעשות מ"ע

והנה כדברי התוס' מצאתי לקמן ע' ע"ב יהודה ודורתאי בנו פרשו וישבו להם בדרום ואמר אם יבא אלי' וכו' למה לא חגגתם חגיגה בשבת וכו' א"כ חזינן דישב ברחוק מירושלים ולא עלה לפסח כלל וערש"י ד"ה וישב פי' רחוק מירושלים שלא יעלה לרגל

ויתחייב בפסח והגיגה מבואר להדיא דרחוק מירושלים א"צ לעלות לפסח וגם פטור לעלות לרגל ובאמת ל"מ שיהיה פטור מלעלות לרגל עכצ"ל שדרום היה בח"ל עכ"פ נראה מדברי הש"ס דילן כדה"ת דהדר בח"ל פטור מפסח ומראי' וצ"ע מאוד ומנ"ל הא. וגם צ"ע לדה"ת מה תיקנו ר"י ודורתאי וביטלו מצות פסח ועליית הרגל עבור מצות חגיגה שלא דחו שבת ועכצ"ל שאין חיוב עליו כלל כד' רש"י ותוס' וצ"ע. והנה אף דלא נודע לנו דה"ת וגם נר' כן מהגמרא שכתבנו ומרש"י אף דאין אנחנו יודעין לא נוכל לדחות דבריהם בודאי מצאו כן מפורש באיזה מקום ומ"מ נשים ועבדים חייבים דבפירוש ריבתה תורה. ולכאורה לד' התוס' דמי שא"ל קרקע פטור מפסח א"כ גר שנכתב בפירוש בתורה וכי יגור אתכם גר וכו' היאך יש לו קרקע אי בקנה הא בזמן שהיובל נוהג לר"ל ק"פ לאו כקה"ג דמי וא"כ א"ל קרקע אך לשיטת הר"מ דביובל שני מביא וקורא א"כ ה"נ ועיין טו"א פלפל בדינים אלו גבי ראייה ונלמד משם לכאן.

מנחת חינוך פרשת בא מצוה ה - ד

והנה למנות הקטן שיהי' מבני חבורה מבואר בסוכה כ"פ ונדרים ל"ו מבואר דשה לבית אבות לאו דאורייתא וע"ש בר"נ ורא"ש דמה"ת קטן אינו מחויב כלל אך יכול למנותו שלא מדעתו ... פסחים ע"ח הק' התו' היאך יכולים לאכול הפסח הא לא תאכילם להזהיר גדולים על הקטנים ואסור להאכילם דבר איסור בידיים ותו' משום חינוך מצוה שרי ויש להקשות על דבריהם כיון דעיקר הטעם משום חינוך מצוה היאך שוחט אדם ע"י בניו ובנותיו הקטנים הא בתו אינו מחויב לחנך ע' נזיר כ"ט ואכמ"ל, וע' או"ח שמ"ג, עכ"פ כיון דשה לב"א ל"ד הא דנימנין שיהי' מב"ח הוא מטעם חינוך מצוה ול"ש גבי' שלא למנוי' או כהתוס' והר"נ בנדרי' או כהתוס' פסחים אבל להביא עליהם בפ"ע אין סברא כלל אם לא בתורת נדבה עתו"ס חגיגה ובפסח ל"ש זה ועלח"מ פ"ב מה' חגיגה ד"ה מי'.

ד	
<p>הרמב"ם (סי' אלף מקמ"ט) דאין בצער בעיה לא לאו ולא עשה אלא איסור בלבד הרי דשייך איסור דאורייתא שאין בו לא לאו ולא עשה אלא דזה גדר "רצון התורה".</p> <p>ובמקור איסור צעב"ח מצינו י"א דרכים בדברי רבותינו הראשונים והאחרונים. א. שי' רש"י שבת (קכ"ט ע"ב דילפינן לה ממצוות הפריקה דענין מצווה זו משום צערא דבהמה הרי דהקפידה תורה</p>	<p>והנה יסוד הדברים נראה פשוט, דחובה על האדם לקיים רצון ה' אף בדברים שלא נימנו במנין התרי"ג מחמת שלא נאמרו בלשון ציווי מפורש, ומ"מ נצטווינו בהם לפי ד"רצון התורה" הם.</p> <p>וכבר כתבתי להוכיח גדר זה מהא דאמרו בב"מ (ל"ז ע"ב) "צער בעלי חיים דאורייתא", ולא הובא שם מקור איסור זה, וכבר כתב הרדב"ז (סי' קס"ח) ללשונות</p>